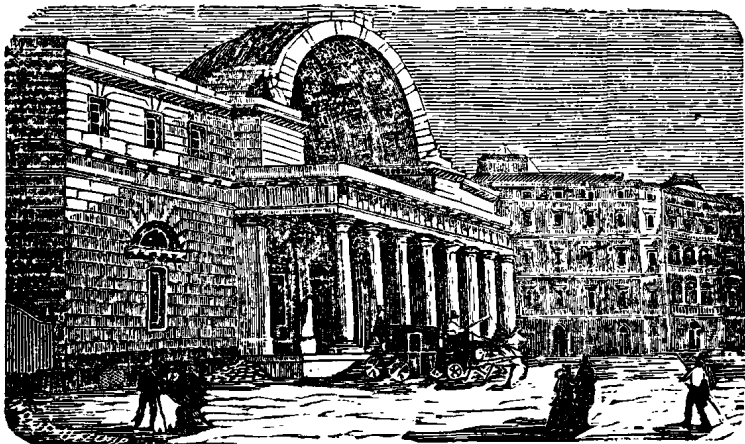

ՀԱՆԴԵՍ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ

ԼԻՎՈՌՆՈՅ ՔԱՂԱՔԻՆ ԶՐԱՄԲԱՐԸ

Բարեկարգ քաղաքի մը ամենէն առաջ մտածելու բանն այն է՝ որ անպակաս ըմպելի ջուր ունենայ. վասն զի ինչպէս հացի՝ նոյնպէս և ջրոյ սոյն կըրնայ ծանր աղետից պատճառ ըլլալ ժողովրդեան։ Այն տեղուանք՝ ուր գուն ուրեք կ'ըլլան անձրեք և չկան ինքնաբոխ աղբիւրք և ընկժացք ջրոց, և կամ անկարելի է փորել ջրհոր, պէտք է զանազան ջրամբարներ հաստատել, ամբարելու և մաքրելու համար անձրեքի ջուրը։

Կային 'ի հնումն բազում հոյաշէն և մեծակառոյց ջրամբարք, որոց մէջ պաղեստինեանքն և եգիպտականք կըր-

նան իբրեւ օրինակ և յիշատակարան ըլլալ հնոց ճարտարապետութեան։ Կ-Պօլիս ևս ունեցած է յունական կայսերութեան ատենէն բազում և ընդարձակ ջրամբարներ, յորոց ոմանք կործանած են և ոմանք ցարդ կը տեսնեն և նոյն վախճանին կը ծառայեն։ Ինչպէս է Պիկ պիտ յիշեք ըստածն, զոր այս առումը կոչեց ժողովուրդն, ցուցնելու անհամար սեանց բազմութիւնն որք 'ի վեր ունին շէնքը, զոր Յոյնք Ֆիլոքսէսն ուս կ'անուանէին։ Բաց ասկէց՝ երևելի է նոյնպէս կայսերական ջրամբար ըստածն, մերձ 'ի Ս. Սոփիա, որ Կ-Պօլսոյ ջրամբարաց մէջ ամենէն ընդ-

արձակն է, հաւանական կարծեօք ժա-
մանակակից Մեծին Կոստանդիանոսի,
որ 'ի բազում սենեակս կը բաժնուի,
հաստատեալ կիճէ հոյակապ սիւներով:
Սա երբեմն կայսերական պալատան կը
ծառայէր, և ապա արքունի պարտի-
զաց ու խոհանոցին: — Ուր էր թէ
հաստատուն մնացած ըլլային կայսե-
րութեան միւս ջրամբարքն ալ և նորեր
ալ շինուած, որուն պէտք թնի դժ-
բախտ քաղաքը:

Ինչպէս 'ի հնումն նոյնպէս և 'ի նո-
րումս փոյթ տարած են խնամակալք

քաղաքայ՝ ջրամբարք հոգալ ժողովրդ-
դեան պէտքը: Լիփոռնոյ երկար ժա-
մանակ նեղուելով 'ի պակասութենէ
լուրց, կանգնեց վերջապէս առաջիկայ
մեծաշէն ջրամբարը, 'ի պէտս ժողո-
վրդդեան, որ 'ի յետին կարօտութեան
վատառողջ ջրերը խմելով՝ ծանր հիւան-
դութեանց մէջ կ'ընկնար: Զուրը 12
մըյն հեռաւորութեամբ լեռնէ մը կու
գայ քարակերտ ջրաբեր խողովակու,
կը ժողովի ջրամբարին մէջ, կը մաքրուի
հօն, և կը բաժնուի քաղաքին զանա-
զան կողմերը:

ԱՎՍՏՐԻԱԿԱՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԻՒՄԻՍՍՅՈՒՆ ԲԵՒԵՌ

1872 տարին նշանաւոր հանգիսեացաւ
բւենախինդի խուզարկութեամբը, և կը
յուսացնէր որ գէթ այս անգամ՝ լուծուի
լոյրոքովին այն գաղտնիքն՝ որոյ համար այն-
չափ բազմամարս ու բազմավտանգ նաւ-
արկութիւնք եղեր էին ու պիտի ըլլային
տակաւին: Բեզեքման, ծանօթ գիտնա-
կանն, նա՝ որ աշխարհագրական ուսումը
'ի մեծ կատարելութիւն հասոյց, կը պըն-
դէր 'ի վաղուց աներկմիտ հաստատու-
թեամբ թէ կայ ճամբայ մը գէպ 'ի Բւենո՝
Սրբապէրի կղզոյն արեւելեան դիճն, Հօն,
կ'ըսէր նա, Կրլֆ-Վոլքիմի ջրմով ջրոց հո-
սանքն ազատ ծով ու նաւարկելի մուտք մը
բացած է, արգելեալ միայն սառուցից տը-
կար պատուարաւ, որ կը լուծուի մէկէն
ամառնային արեգական առաջին ճառա-
գայթներէն: Հուշակաւոր աշխարհագէտն
այսպէս կ'ըսէր, և ապահով իր երեակա-
յեալ մտացածին կարծեաց վրայ՝ թէ պիտի
առնու ստուգութիւն, պատրաստեց այն-
պիսի ամրակառուց նաւեր՝ որ կարենան
ընդգիմանալ բւենային սառուցից բռնու-
թեան, նշանակեց ծամն ու բարեպատեհ
առիթը, գծեց ճամբան և գողցին նախա-
պատրաստեց ըլլալիքը: Միակ արգելն՝ ու-
րուն չէր ուզէր նա հաւատք ընծայել՝ ընդ-
արձակ ցամաք երկիրն էր որ ընդ առաջ պի-
տի ելլար, փոխանակ իր երեակայեալ ա-
զատ ծովուն, որ յիշալի անյաղթելի պատ-
նէշ մը կանգնեց իր արշաւանաց գործոյն
ստջւ: Բայց ծայրէն սկսինք, և պատմմք
համառօտի Գերմանիոյ եռանդն՝ տեսա-
կանէն 'ի գործնականն անցնելու:

Ա

Բազում ժամանակք են, աւելի քան ե-
րեք դար, և հնագոյն ևս՝ եթէ 'ի վեր ել-
լենք մինչև այն դարն՝ յորում աշխարհա-
գրութիւնն տակաւին լուսաւորած չէր եր-
կրագնտոյս միւս մասը, որ նաւորդք ծան-
ծրանալով չըջնաւագնեաց անվերջնալի
ուղեգործութենէն՝ որ կը տանէր 'ի Հնդկա-
ստան, կ'երազէին նոր անցք մը՝ որ տանի
'ի Հիւսիսակողմանէ հնոյ աշխարհին յարեւ-
ելեան արիւնոս Ասիոյ: Որդեղիտսի աշխար-
հացոյցն որ կը համառօտէ վեշտասանե-
րորդ դարուն աշխարհագրական ծանօ-
թութիւնները, կը նշանակէ ազատ ծով մը
ոչ միայն Եւրոպոյի և Ասիոյ՝ այլ և Ամերի-
կոյ բոլոր հիւսիսային սիմանց վրայ, որ է
ըսել երկու անցք, մին 'ի Հիւսիսոյ արեւ-
լից և միւսն՝ 'ի Հիւսիսոյ արեւմտից, որք հա-
ւասարապէս պիտի հանէին 'ի նեղուցն
Պէհրինկայ. այսինքն յԱտլանտիկանէն 'ի
Խաղաղական, Արջային սառուցեալ Ովկիա-
նոսէն անցնելով: Բնականաբար առաջին
փորձն Հիւսիսային արեւելեան անցքէն ե-
ղաւ. բայց անցան դարեր առանց գոհա-
ցուցիչ արգասիք մը յառաջ բերելու. ա-
ռասպելանուն Ովկիան գետն կը պատէր
բոլոր ծանօթ ցամաքը, բայց անմատչելի
մնացեր էր 'ի պատճառս սառնակութիւն և
սաստիկութեան ձմերանց. ամենայն նա-
ւորդ կանխ կ'առնուր Նոր-Զիլանտիոյ կող-
մերը: Վայկաթի նեղուցէն Քարայի ծովը
մանող նաւերն, համբաւեցին թէ փակեալ
ըլլայ այդ ծովն անյաղթելի պատուարաւ: